

Genofond starých a krajových odrôd viniča

Gene pool of vine old cultivars and land races

Ing. Ďuriš Roman

Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Abstract: During investigation of vineyard in 78 locations in year 2002 were found (and partly identified) 105 varieties (133 clones) of vine (*Vitis vinifera*) (67 varieties, 79 clones) and interspecific varieties – marked as I.C. (38 varieties, 54 clones). Disposable database for variety identification was created (by UPOV descriptor) at range 1740 genotypes. Basic characteristics of genotypes were described. Morphological characteristics of leaf were processed by scanning and morphological characteristics of bunches of grapes were recorded as photographic slides. Agrobiological characteristics (intensity of grow, fertility, quality of grape), field tolerance or susceptibility to disease and pests were evaluated in field observations. Usability of identified genotypes was determined by measuring of sugar content by refractor in year 2002. Sample of vine were produced from 35 varieties by microvinification.

Key words: vine, gene pool, cultivars, identification, collection, utilization of cultivars

3. Riešiteľský kolektív

Ing. Slavko Bernáth, PhD, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, Ing. Martin Benkovič, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, Ing. Tibor Ruman, PhD., VSVV Šenkvice, Ing. Štefan Simonka, PD Bátorove Kosihy, Ing. František Moyzes, PD Tekovské Nemce, Ing. Miroslav Hrnčár, PD Hlohovec, Ing. Ladislav Hrenyo, SOUP Viničky, Ing. Dorota Pospíšilová, CSc, Ing. Ondrej Korpás, CSc, Ing. Jozef Repa, SHR Modra- Kráľová, Ing. Ján Števlík, ZAD Dvory nad Žitavou, Ing. František Tóth, UKSÚP Veľký Krtíš.

4. Ciele vecnej etapy

- 4.1 vyhľadávanie starých a krajových odrôd viniča, ich evidencia, identifikácia a ich rozmnoženie a uchovanie- úloha trvalá.
- 4.2 spracovanie použiteľnej databázy pre identifikáciu odrôd (v rozsahu deskriptoru UPOV) v rozsahu cca 1500 genotypov. od 1999-koniec 2002
- 4.3 vytváranie obrazových záznamov z genotypov zaevidovaných a identifikovaných v príslušnom roku a popis ich morfológických znakov a agrobiologických vlastností (deskriptor UPOV) pre vylučovanie duplicit pri vyhľadávaní genotypov- úloha trvalá.
- 4.4 vyhodnotenie poľnej tolerancie voči chorobám a škodcom (deskriptor IBPGR) úloha trvalá.
- 4.5 zhodnotenie využiteľnosti identifikovaného genotypu - technologická kvalita úrody hrozna - úloha trvalá.

5. Dosiahnuté výsledky

- 5.1. Vyhľadávanie starých a krajových odrôd viniča, ich evidencia, identifikácia a ich rozmnoženie a uchovanie- V roku 2002 sa pri terénnom prieskume vinohradov na 78 lokalitách (vinohradoch) našlo, zaevidovalo (sčasti sa podarilo aj identifikovať) 105 odrôd (133 klonov) zaradených v záznamoch zo zberov ako odrody viniča hroznorodého (*Vitis vinifera* – 67 odrôd, 79 klonov) a

odrody medzidruhovej hybridizácie označené ako I.C. (interspecifics crossing – 38 odrôd, 54 klonov). Základný prehľad o zaevidovaných genotypoch viniča prinášajú nasledovný tabuľkový prehľad z jednotlivých vinohradníckych oblastí:

- 1- Malokarpatská vinohradnícka oblasť
- 2- Nitrianska vinohradnícka oblasť
- 3- Južnoslovenská vinohradnícka oblasť

Názvy odrôd sú uvádzané podľa zdrojov v medzinárodnej databáze pre vinič (v zátvorke uvedené názvy používané na Slovensku), Federal Centre for Breeding Research on Cultivated Plants (BAZ), Institute for Grapevine Breeding Geilweilerhof An Information Service of the German Centre for Documentation and Information in Agriculture (ZADI), <http://www.dainet.de/genres/idb/vitis/vitis.htm>

Názov odrody	Číslo klonu	Číslo oblasti	Počet klonov
Odrody <i>Vitis vinifera</i>			
1. Pinot blanc (Rulandské biele)	012-013	2,2	2
2. Pinot noir (Rulandské modré)	011	1	1
3. Pinot precoce noir (Rul. modré skoré)	006	3	1
4. Pinot Meunier (Schwarzriesling)	007	2	1
5. Pinot gris (Rulandské sivé)	018	2	1
6. Chardonnay blanc (Chardonnay)	013-014	2,3	2
7. Muscat Ottonel (Muškát Ottonel)	009	2	1
8. Malingre précoce (Malingerovo)	016-017	3,2	2
9. Welschriesling (Rizling vlašský)	015	2	1
10. Rotgipfler (Červenohrotiak)	008-009	2,2	2
11. Riesling weiss (Rizling rýnsky)	015	3	1
12. Sauvignon blanc (Sauvignon)	013	2	1
13. Steinschiller weiss (Kamenoružiak biely)	010	1	1
14. Steinschiller rot (Kamenoružiak červený)	008-009	2,2	2
15. Savagnin rosé (Tramín červené)	016-017	2,3	2
16. Veltliner gruen (Veltlínske zelené)	011	2	1
17. Veltliner weiss (Veltlínske biele)	005	1	1
18. Veltliner rot-weiss Velt. červ.-biele)	010	2	1
19. Chasselas blanc (Chrupka biela)***	006	3	1
20. Chasselas rosé (Chrupka ružová)	005	2	1
21. Chasselas rouge (Chrupka červená)	004-005	2,2	2
22. Zierfahndler rot (Červený cynifál)	005-007	2,2,3	3
23. Slankamenka biela	009-010	3,3	2
24. Slankamenka červená	006	3	1
25. Pozsonyi (Kadarka biela)	008-010	2,2,3	3
26. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
27. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
28. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
29. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
30. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
31. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
32. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
33. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
34. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
35. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
36. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
37. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
38. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
39. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1

40. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
41. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
42. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
43. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
44. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
45. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
46. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
47. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
48. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
49. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
50. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
51. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
52. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
53. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
54. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
55. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
56. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
57. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
58. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
59. <i>Vitis vinifera</i>	001	1	1
60. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
61. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
62. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
63. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
64. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
65. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
66. <i>Vitis vinifera</i>	001	3	1
67. <i>Vitis vinifera</i>	001	2	1
Spolu: 67 odrôd, 79 klonov			
Odrody medzidruhovej hybridizácie (I.C.)			
1.Ferdinand de Lesseps	001	2	1
2. Baco blanc	004-005	3,3	2
3. Booskops Glorie	004	2	1
4. IC 001	001	1	1
5. IC 002	001	2	1
6. IC 003	001-002	2	2
7. IC 004	001-003	3	3
8. IC 005	001	1	1
9. IC 006	001	1	1
10. IC 007	001	1	1
11. IC 008	001	2	1
12. IC 009	001-002	3	2
13. IC 010	001	1	1
14. IC 011	001	1	1
15. IC 012	001-003	2	3
16. IC 013	001	2	1
17. IC 014	001	1	1
18. IC 015	001	1	1
19. IC 016	001	1	1
20. IC 017	001	1	1
21. IC 018	001	1	1
22. IC 019	001	1	1
23. IC 020	001	1	1

24. IC 021	001	2	1
25. IC 022	001	3	1
26. IC 023	001	3	1
27. IC 024	001	3	1
28. IC 025	001	3	1
29. IC 026	001	3	1
30. IC 027	001	3	1
31. IC 028	001-003	2	3
32. IC 029	001-003	2	3
33. IC 030	001	2	1
34. IC 031	001	2	1
35. IC 032	001-002	2	2
36. IC 033	001-003	2	3
37. IC 034	001	2	1
38. IC 035	001-003	2	3
Spolu: 38 odrôd, 54 klonov			

5.2. Spracovanie použiteľnej databázy pre identifikáciu odrôd (v rozsahu deskriptoru UPOV) v rozsahu 1740 genotypov sa vykonalo v rozsahu základnej charakteristiky znakov.

5.3. Vytváranie obrazových záznamov z genotypov sa previedlo zaznamenaním morfológických znakov na liste skenovaním a morfológických znakov na strapci na diapozitívy . Agrobiologické vlastnosti, ako intenzita rastu, úrodnosť a kvalita hrozna boli pri všetkých vyššie uvedených odrodách zistené priamo pri poľných pozorovaniach.

5.4. Vyhodnotenie poľnej tolerancie voči chorobám a škodcom (deskriptor IBPGR)- bolo vykonané priamo pri poľných pozorovaniach pri všetkých vyššie uvedených odrodách.

5.5. Zhodnotenie využiteľnosti identifikovaného genotypu sa previedlo v roku 2002 skúškou technologickej kvality hrozna- obsah cukru refraktometricky a vyrobilo sa 35 vzoriek vína mikroviniifikáciou u tých odrôd, kde to úroda hrozna bola dostatočná na tento účel.

6. Realizačné výstupy

6.1 Namnoženie genotypov v počte 938 ks z 38 odrôd zozberaných v uplynulých rokoch .

6.2 Vytvorenie databázy morfológických znakov 1740 významných odrôd zo svetového sortimentu viniča.

6.3 Z odrôd nájdených v roku 2002 sa vytvorili príslušné obrazové záznamy znakov na liste a strapci.

6.4 Vyhodnotili sa podľa klasifikátora OIV a UPOV agrobiologické vlastnosti a poľná tolerancia voči hubovým chorobám.

6.5 Vyhodnotila sa technologická kvalita nájdených odrôd a vyrobili sa z nich vzorky vína mikroviniifikáciou.

7. Prezentácia výsledkov na vedeckých podujatiach, vo vedeckej a odbornej tlači

Predpokladám prvé prezentovanie súborných výsledkov práce po kompletizácii obrazových záznamov v roku 2003 pri obhajobe výročnej správy vecnej etapy.

8. Napojenie doktorandských prác na riešenie problematiky: nie je

9. Napojenie diplomových prác na riešenie problematiky

- 9.1. Hodnotenie znakov a vlastností muštových modrých odrôd (*Vitis vinifera*) svetového sortimentu viniča, Veronika Paličková, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš, konzultant Ing. Veronika Bobeková.
- 9.2. Hodnotenie znakov a vlastností muštových bielych odrôd (*Vitis vinifera*) svetového sortimentu viniča, Jaroslava Fábryová, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš, konzultant Ing. Veronika Bobeková.
- 9.3. Hodnotenie znakov a vlastností muštových bielych odrôd (interšpecifické kríženia) svetového sortimentu viniča, Oliver Pistl, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš, konzultant Ing. Veronika Bobeková.
- 9.4. Hodnotenie znakov a vlastností muštových modrých odrôd (interšpecifické kríženia) svetového sortimentu viniča, Stanislava Kovaničová, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš, konzultant Ing. Veronika Bobeková.
- 9.5. Štúdium vlastností autochtónnych stredoeurópskych odrôd viniča (*proles occidentalis*, *proles pontica*) pre využitie v šľachtení viniča- nová vypísaná téma pre rok 2001.
- 9.6. Spracovanie databázy znakov starých a krajových odrôd viniča. Juraj Balaško, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.
- 9.7. Spracovanie databázy znakov odrôd viniča viniča hroznorodého registrovaných v listine registrovaných odrôd. Juraj Balaško, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.
- 9.8. Spracovanie databázy charakteristík interšpecifických modrých muštových odrôd (I.C.) od Alexander Winter po Landot 4465 zo štúdia svetového sortimentu viniča. Zuzana Bauerová, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.
- 9.9. Spracovanie databázy charakteristík muštových bielych odrôd a ich hybridov zapísaných v Listine registrovaných odrôd na Slovensku. Stanislava Kovaničová, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.
- 9.10. Spracovanie databázy charakteristík modrých stolových odrôd (*Vitis vinifera* L.) od Adana Karasi po Sebai Assouad. Karol Kišš, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.
- 9.11. Spracovanie databázy číselných hodnôt znakov bielych muštových odrôd z listiny registrovaných odrôd na Slovensku. Stanislav Lazar, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.
- 9.12. Spracovanie databázy charakteristík podpníkových odrôd zo štúdia svetového sortimentu viniča. Juraj Balaško, Katedra ovocinárstva, vinohradníctva a vinárstva, školiteľ Ing. Roman Ďuriš.

10. Zahraničná a domáca spolupráca

- 10.1. Spolupracujúce inštitúcie:
 - 10.1.1 Institute for Grapevine Breeding Geilweilerhof, Germany, výmena informácií a koordinácia získavania podkladov pre identifikáciu odrôd.
 - 10.1.2. VSVV Šenkvice – spolupráca pri verifikácii záznamov morfológických znakov nájdených odrôd.
- 10.2. Absolvované zahraničné pobyty- neboli absolvované.

10.3. Prijatie zahraničných hostí- nebolo realizované.

11. Návrh na využitie dosiahnutých výsledkov a realizačné výstupy z riešenia problematiky

11.1. Založenie poľnej kolekcie starých a krajových odrôd viniča- využije sa už na jar roku 2002 ponuka Slovenského poľnohospodárskeho múzea pre využitie ich plochy pripravenej na výsadbu a nimi garantované možnosti ošetrovania a udržiavania založenej výsadby.

11.2. Databáza najvýznamnejších genotypov rodu *Vitis* (cca 1740 genotypov) - ako bolo vyššie spomenuté, databáza tvorená do roku 2002 bude založená a dopĺňaná podľa hospodárskej významnosti odrôd a v roku 2003 sa predpokladá jej využitie aspoň pre vylučovanie duplicit bežne pestovaných odrôd.

11.3. Obrazové a popisné záznamy evidovaných a identifikovaných genotypov - popisné a sčasti obrazové záznamy (diapozitívy a scanner snímky) sú k dispozícii u zodpovedného riešiteľa vecnej etapy, vzhľadom na rozsah výročnej správy ich nie je možné prezentovať, ale budú súčasťou prezentácie vecnej etapy na výročných hodnoteniach.

11.4. Analytické a senzorické hodnotenia evidovaných a identifikovaných genotypov - podľa dostupnosti suroviny boli pripravené vzorky vína mikroviniфикаčnými metódami a budú každý rok pravidelne senzoricky posúdené odbornou senzorickou komisiou a prezentované na výročnom hodnotení.

12. Súhrn

V roku 2002 sa pri terénnom prieskume vinogradov na 78 lokalitách (vinohradoch) našlo, zaevidovalo (sčasti sa podarilo aj identifikovať) 105 odrôd (133 klonov) zaradených v záznamoch zo zberov ako odrody viniča hroznorodého (*Vitis vinifera* –67 odrôd, 79 klonov) a odrody medzidruhovej hybridizácie označené ako I.C. (interspecifics crossing – 38 odrôd, 54 klonov). Spracovala sa použiteľná databáza pre identifikáciu odrôd (v rozsahu deskriptoru UPOV) v rozsahu 1740 genotypov sa vykonalo v rozsahu základnej charakteristiky znakov. Vytváranie obrazových záznamov z genotypov sa previedlo zaznamenaním morfológických znakov na liste skenovaním a morfológických znakov na strapci na diapozitívy. Agrobiologické vlastnosti, ako intenzita rastu, úrodnosť a kvalita hrozna ako aj vyhodnotenie poľnej tolerancie voči chorobám a škodcom boli pri všetkých nájdených odrodách zistené priamo pri poľných pozorovaniach. Zhodnotenie využiteľnosti identifikovaného genotypu sa previedlo v roku 2002 skúškou technologickej kvality hrozna- obsah cukru refraktometricky a vyrobilo sa 35 vzoriek vína mikroviniфикаciou u tých odrôd, kde úroda hrozna bola dostatočná na tento účel.

13. Kľúčové slová: vinič, genofond, odrody, identifikácia, sústredenie, využitie odrôd.